

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ג / גליון ע"ז

ערש"ק פרשת בא

ה'תשס"ו

פתח דבר

לקראת שבת פרשת בא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדיה, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון עז), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

טעמו וראו כי טוב הי'

הננו לבשר לקהל הלומדים כי ניתן להרשם כמנויים על הקובץ ולקבלו מידי שבוע באמצעות הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

למרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

יוצא לאור על ידי
'אור החסידות'

מכון תורני להפצת תורת החסידות

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915
טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

כיצד ראו בני ישראל אל כליהם של המצרים בימי מכת החושך, האם באור מיוחד ונסי או באור רגיל וטבעי – נראה שזו מחלוקת רש"י והמדרש.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לא עמ' 46 ואילך)

יינה של תורה

ביאור ייחודיותה של מכת בכורות והזמן שבו הופיעה ועיון במשמעות הפנימית הטמונה ב"אותות" - דם המילה ודם קרבן פסח.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ג עמ' 864 ואילך)

חידושי סוגיות

מעמיד ב' אופנים בגדר היתר מלאכת או"נ ביו"ט, ומקשה עפ"ז בדברי רבינו הזקן בשולחנו, דלכאורה סתרי דבריו אהדדי; מאריך לבאר שיטות רש"י ותוס' בזה, ועפ"ז מבאר דברי רבנו הזקן, דקאי בשיטת התוס'.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק יא עמ' 49 ואילך)

פנינים

פנינים יקרים ומאירים בפרד"ס התורה, לכמה נקודות בהפרשה.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

מכת חושך – נס אחד או שניים

כיצד ראו בני ישראל אל כליהם של המצרים בימי מכת החושך, האם באור מיוחד ונסי או באור רגיל וטבעי – נראה שזו מחלוקת רש"י והמדרש

א. מסופר במדרש (שמו"ר פי"ד, ג. ובתנחומא פרשתנו ג) שבשלשת ימי אפלה שהביא הקב"ה על מצרים נכנסו היהודים לבתי המצרים וראו את מקום הכלים והשמלות שלהם וקודם יציאתם ממצרים בקשו אותם מהמצרים. ומסיים במדרש (שמו"ר שם) ולכל בני ישראל הי' אור וגו' בארץ גושן לא נאמר אלא במשבותם, "שכל מקום שהי' יהודי נכנס הי' אור נכנס ומאיר לו מה שבחביות ובתיבות ובמטמונות".

ואף שנאמר כך במדרש, נראה לאחר העיון בפירוש רש"י על אתר שאינו סובר כן. דהנה, אף שגם רש"י מביא (בקיצור) את תוכן הדרשה הזו, "שחפשו ישראל וראו את כליהם וכשיצאו והיו שואלים מהן והיו אומרים אין בידינו כלים אומר לו אני ראיתיו בביתך ובמקום פלוני הוא", מכל מקום, הדיון המופיע במדרש במילה "במושבותם", שכל מקום שהי' יהודי נכנס הי' אור נכנס" אינו מופיע ברש"י כיון שמסתבר שהפירוש הפשוט (ע"פ שיטת רש"י - "פשוטו של מקרא") בזה הוא, - מושב בני ישראל בארץ גושן.

מה גם שפירוש זה ברש"י אינו על הפסוק דידן ד"ולכל בני ישראל גו'" אלא על הפסוק הקודם (פסוק כב), "ויהי חושך אפילה גו' שלשת ימים", ואינו מזכיר שם כלל את הפסוק דידן, אלא, כטעם למכת חושך - ולמה הביא עליהם חושך כו'.

ב. לפי הנ"ל נמצא שישנו חילוק עיקרי בין פירושי המדרש ורש"י על הכתובים דמכת חושך: לפירוש המדרש התחוללו במכת חושך שני נסים, האחד הוא (כפשוט) חושך של נס, והשני הוא האור המיוחד, אור של נס, "שכל מקום שהי' יהודי נכנס הי' אור נכנס ומאיר לו", וזה נלמד מהכתוב "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם", כיון שגם פסוק זה (לפירוש המדרש) הוא חלק ממכת חושך.

אולם לפירוש רש"י, הנס שבמכת חושך היה אחד, - החושך שהיה על המצרים לשלושה ימים, אלא שהטעם שהביא הקב"ה עליהם את החושך הוא, שע"י החושך יכלו בני"י להכנס לבתי המצרים ולראות את מקום הכלים שברשותם (כנ"ל), אך בעצם מציאת הכלים לא היה כל נס. [והמשך הכתוב בסיפור מכת חושך "ולכל בני ישראל כו"י הוא ענין בפני עצמו, לומר שבמושבות בני ישראל לא אירע שום רושם מהמכה ששררה בכל מצרים, על דרך הנאמר קודם לכן, במכת ברד, "רק בארץ גושן ארש רך בני ישראל לא היה ברד"].

ג. על פי חילוק זה יעלו יפה כמה שינויי לשונות בין פירושי המדרש ורש"י:

לפירוש המדרש, שהאור שהיה לבני ישראל הוא חלק מהנס, אור נסי, הנה לא זו בלבד שבני ישראל לא התייגעו בחיפוש הכלים העומדים בגלוי ברשות המצרים, אלא היה בכח האור להראות להם "מאיר לישראל ומראה להם מה שבתיבות בחביות ובמטמוניות" ובכדי למצוא את הכלים הטמונים שם צריך לאור נסי שיראה את מקומות מידתם, כיון שאף ביגיעת בני ישראל - לא מובטח שימצאו את כל הכלים הטמונים וכיוצא בזה.

משא"כ לפירוש רש"י, שלא היה במכת חושך אור נסי אלא רק (בפשטות) שהחושך שהיה למצרים לא החשיך לבני ישראל - היו יכולים הם לראות כלי המצרים באור רגיל וטבעי ולכן הוצרכו לחפש אחר הכלים, וייתכן שלא מצאו אלא את הגלויים, או עכ"פ שלא מצאו את כל הכלים הטמונים, וכלשונו "שחפשו ישראל וראו את כליהם" [ראיית בני"י עצמם] וגם משמיט את המסופר במדרש שבני"י ראו את הכלים ש"בתיבות ובחביות ובמטמוניות".

יינה של תורה

"כחצות הלילה . . ומת כל בכור"

ביאור ייחודיותה של מכת בכורות והזמן שבו הופיעה ועיון במשמעות הפנימית
הטמונה ב"אותות" – דם המילה ודם קרבן פסח

א. באזהרתו של משה את המצרים על הכאתם במכת בכורות מצינו ענין מיוחד ושונה מכל שאר המכות: כאשר מסר משה רבינו לפרעה את דברי הקב"ה והתריע בפניו אודות הבאת מכת בכורות על מצרים, ציין לפניו את הזמן שבו תופיע המכה - "כה אמר ה' כחצות הלילה . . ומת כל בכור בארץ מצרים" (פרשתנו יא, ד-ה).

זו גם המכה היחידה מתוך עשר המכות שבני ישראל נצרכו לסמן את בתיהם ב"אותות" בכדי להבדילם מהעם המצרי ולמנוע את פגיעת המכה בהם - הם נדרשו להזות על משקוף ומזוזות הדלת את דם המילה ודם קרבן הפסח.

לקמן תבואר ייחודיותה של מכת בכורות והמשמעות הפנימית הטמונה בעניין האותות.

ב. בשאר המכות הפגיעה הייתה מוגבלת לאפשרות מסוימת וצורת היזק מיוחדת. מכת בכורות היא היחידה מבין כל המכות שגרימת הנזק וההשחתה לא הוגבלו לאפשרות וצורה מסוימת - לא מצינו אזכור של דרך מיוחדת שבה יכולה המכה לפגוע. לכן היו צריכים בני ישראל ל"אותות" שתצילם מפגיעתה של המכה, משום שלכוח ההשחתה במכה זו לא הייתה הגבלה ויכול היה להזיק גם לישראל.

ביאור עמוק יותר בייחודיותה של מכת בכורות: מטרתה של מכה זו לא הייתה ככל המכות בהם הישג המכה היה לגרום לכך שהמצרים יכירו ויודו במציאותו של הקב"ה (עיי' בלשונות הכתובים ביחס לתכלית העונשים), ובמילא לא יועדה המכה לפגוע בבני ישראל, שהרי אמונתם בכורא הייתה שלמה. תכליתה של מכת בכורות הייתה להמית את המצרים ולאבדם לגמרי. אם כן, היה מקום למחשבה שמכה זו תגרום נזק גם לבני ישראל, משום שבאותו זמן היו הם משוקעים וטבועים בקליפת וטומאת מצרים ומצד חשבון שכלי וקטרוגה של מידת הדין היו גם הם צריכים להיפגע מהמשחית בשל מצבם הרוחני הגרוע.

אך למרות כל החשבונות לא היה באפשרותו של המשחית לנגוע לרעה בעם ישראל, מפני שמכה זו באה מכוח אלקי גבוה ביותר, שלגביו אין כל מניעה והוא נעלה לגמרי מכל הגבלה. בהופעת מכת בכורות האירה והתגלתה אהבתו העצמית של הקב"ה לבנו - עם ישראל, אהבה שלא ניתן לערער עליה ולהחלישה בשום דרך ולא על פי טענה שכלית כלשהי. אלא שבכדי לגלות ולעורר אהבה זו היו זקוקים בני ישראל לאותות מיוחדים אלו - דם המילה ודמו של קרבן הפסח, כדלקמן.

ג. בכדי לפעול המשכה וגילוי של דרגה נעלית וגבוהה כזו, אהבה עצמית שלמעלה מכל טעם והבנה החודרת במציאות העולם והטבע, יש צורך שבני ישראל יעבדו את עבודתם הרוחנית בצורה דומה, עבודה שלא תלויה ומעורבת מחשבון שכלי אלא במסירות נפש וביטול כל הרצונות האישיים תוך הפיכת הדרגות הגשמיות הנחותות לכלים ראויים להתגלות האלקות. עבודה זו באה לידי ביטוי במצות המילה ובהקרבן פסח:

כריתת הברית שבין עם ישראל לקב"ה הנפעלת במצות מילה מבטאת קשר עמוק ומהותי בין ישראל לאביהם שבשמים, התקשרות חזקה ביותר שלא באה בעקבות חשבונות מסוימים. נוסף לעצם הקשר הנפעל בכריתת הברית, המילה מגלה את הקשר העמוק והנעלה כל כך ומחדירה אותו בבשר גשמי. בכרית מילה נמשכת דרגת האלקות הגבוהה ופועלת בדרגה נמוכה ביותר - בשר גשמי שפל.

גבוהה ממנה הייתה הקרבן קרבן הפסח: שחיטת והקרבן כבש לקרבן בזמן שהוא במצרים הייתה כרוכה במסירות נפש כפשוטה. בני ישראל עמדו והודיעו בגלוי שהם עומדים לשחוט את יראתם של המצרים בשל ציווי הקב"ה, ובזאת ביטאו וגילו בני ישראל את מסירותם והתבטלותם המלאה לפני רצון ה'. במצוה זו, חדרה ההארה האלקית לדרגה נמוכה עוד יותר מבשר אדם גשמי (מילה), כאן נטלו בני ישראל את המציאות שאליה עבדו המצרים כאליל, מציאות שפלה ונחותה ביותר, וממנה עשו כלי לעבודתם במסירות נפש שלמעלה משכל והסברה.

קיום מצוות אלו - עבודה שלמעלה מהטעם והחדרת הקדושה לדרגות הנמוכות ביותר - עורר והמשיך מלמעלה את הגילוי הנשגב והנעלה של האהבה העצמית שבין הקב"ה לבני ישראל שבעקבות גילוי זה לא הייתה אפשרות למשחית לפגוע בעם ישראל, עד שהתגלות זו פעלה והאירה גם בלבושי הטבע והגבלות העולם.

ד. לאור הדברים יובן מדוע היה צריך משה רבינו לנקוב בזמן הופעת המכה - בכך רמז הוא לפרעה על הגילוי הנעלה שיתגלה אז שבשלו לא תוכל המכה לפגוע בישראל:

בחציו הראשון של הלילה החושך מתגבר מרגע לרגע, משום שזמן זה שייך למידת הגבורה וההסתרה. בחציו השני של הלילה החושך הולך ופוחת, הצמצום וההסתרה הולכים ומתמעטים, מפני שבשעות אלו שולטת ומאירה מידת החסד וההשפעה. הרגע המדויק שחוצה את הלילה מורכב ומאחד את שני הפכים - מידת החסד ומידת הגבורה. רגע זה בכוחו לחבר ולכלול את שני הניגודים משום שבו מאיר אור אלקי נעלה מכל הגבלה שביכולתו לסבול ולאחד הפכים.

זוהי משמעות דברי משה לפרעה - "כחצות הלילה . . ומת כל בכור": הגילוי שיופיע בעת מכת בכורות עומד למעלה מכל הגבלה, גילוי כזה שברוב עוצמתו בכוחו לחדור בטבע הבריאה ולאחד ניגודים והפכים (חסד וגבורה), ולפיכך, למרות כל החשבונות השכליים, לא ייפגעו בני ישראל מהמכה, משום שזהו גילוי הקשר העצמותי והעמוק שבין ישראל לקב"ה.

חידושי סוגיות

בגדר היתר מלאכת אוכל נפש ביו"ט

מעמיד ב' אופנים בגדר היתר מלאכת או"נ ביו"ט, ומקשה עפ"ז בדברי רבינו הזקן בשולחנו, דלכאורה סתרי דבריו אהדדי; מאריך לבאר שיטות רש"י ותוס' בזה, ועפ"ז מבאר דברי רבנו הזקן, דקאי בשיטת התוס'

"אך אישר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (בא יב. טז)

בכל חג בפ"ע - ובכולם נאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו", ולא פירש בהם הכתוב היתר עשיית מלאכת אוכל נפש.

וצלה"ב טעם שינויים אלו.

והנה הרמב"ן³ כתב ע"ז: פי' "מלאכת עבודה" כל מלאכה שאינה לצורך או"נ, כענין שנאמר⁴ ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך

מביא דברי הרמב"ן

בנוגע ל"מלאכת עבודה"

א. כתוב בפרשתנו¹ - בקשר לחגה"פ - "וביום הראשון מקרא קודש גוי' כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" - היינו שיו"ט אסור בעשיית מלאכה (כשבת), פרט למלאכות שהן לצורך אוכל נפש שהן מותרות ביום טוב.

ונשנה האיסור דעשיית מלאכה כ"פ² בתורה

(3) אמור כג, ז. והובא בחנוך מצוה רחצ. וכ"כ הרמב"ן בשם הר"ת (הוצאת שעוועל). וכ"ה דעת הרמב"ם לפי המ"מ הלי' יו"ט פ"א ה"א. וראה לח"מ שם. אבל ראה פרי"ח סי' תצה (ד"ה ולכן). וראה ב"י סתקי"ח (ד"ה ומ"ש רבינו בשם ר"ש).

(4) יתרו כ, ט.

(1) יב, טז.

(2) אמור כג, ז. ח. כא. כה. לה. לו. פנחס כה, יח. כה.

כו. כט, א. יב. לה.

כשנעשות לצורך או"נ - הוציאה אותן התורה מכלל "כל מלאכה" - היינו, שצורך האוכל הוא טעם וסיבה להתיר איסור מלאכות אלו.

(ב) וכן נראה מדברי הרמב"ן⁹ הנ"ל - מלכתחילה אין מלאכות או"נ בכלל איסור מלאכה; והכתוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" בא ללמד פי' הכלל ד"כל מלאכה לא יעשה בהם" שאין המדובר אלא במלאכות שאינן לצורך או"נ. היינו, שכאשר יאכל לכל נפש" הוא סימן¹⁰ וקביעות ההגדרה של אלו מלאכות שלא חל בהן האיסור.

ונפק"מ להלכה: המתענה¹¹ ביו"ט אי מותר מדאורייתא במלאכת או"נ. להסברא (דמלאכות אלו אסורות מצ"ע, אלא) שהותרו מטעם שהן צורך או"נ הרי מובן שהיתר זה אינו

ובכלל⁵ עבודה בשדה ונעבדתם ונזרעתם⁶. . ומלאכה שהיא באו"נ היא מלאכת הנאה לא "מלאכת עבודה", וזה מתבאר בתורה, כי בחג המצות שאמר תחלה "כל מלאכה לא יעשה בהם" הוצרך לפרש "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", ובשאר ימים טובים יקצר ויאמר "כל מלאכת עבודה לא תעשון לאסור כל מלאכה שאיננה או"נ ולהודיע שאו"נ מותר בהן. ולא יאמר הכתוב לעולם באחד מכל שאר ימים טובים כל מלאכה, ולא יפרש בהם היתר אוכל נפש כי "מלאכת עבודה" ילמד ע"ז כו', ומפני שמזכיר שם (בחג המצות) כל מלאכה הוצרך לפרש "אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

ומבואר מדברי הרמב"ן שלא אסרה התורה ביו"ט אלא "מלאכת עבודה" וזה גופא מלמדנו שמלאכת או"נ לא נאסרה מלכתחילה היות ומלאכת או"נ אינה בכלל "מלאכת עבודה".

ב' אופנים בגדר היתר

מלאכת או"נ והנ"מ ביניהם

ג. והנה ההיתר דעשיית מלאכת או"נ ביו"ט אפשר לבאר בכ' אופנים⁸:

(א) גם מלאכות או"נ אסורות מצ"ע שהרי הן בכלל "כל מלאכה לא יעשה בהם", אך

(9) ראה בהמשך דברי הרמב"ן: כי עבודה אצל רז"ל טורח ועמל שאדם עובד בו לאחר מל' עבודת. וראה אמרי בינה (להר"מ אויערבאך) דיני יו"ט ס"א שכתב עפ"ז בדעת הרמב"ן דגם מלאכת או"נ באם עושה אותה כעבד העובד את רבו, חל עלי' התואר מלאכת עבודה (- במובן זה) ואסורה. אמנם אי"ז סתירה למ"ש בפנים, כי מ"מ י"ל דס"ל שמלאכות או"נ מצ"ע אינן מלאכות האסורות ביו"ט אלא דכשנעשות באופן דעבודת עבד אז מקבלים התואר מלאכה וממילא נאסרות.

(10) בשטמ"ק כתובות (ז, א) בשם שיטה ישנה: כל אותן מלאכות שהותרו לצורך אכילה לא היו בכלל לא תעשה כל מלאכה והיא דכתב רחמנא אשר יאכל לכל נפש לסימנא בעלמא הוא דכתבי'. וברא"ש יומא (פ"ח סי"ד) בשם הר"מ מרוטונבורג: כיון דהתורה התירה לנו או"נ ביו"ט הוה לדידן כל או"נ ביו"ט כמו חול.

(11) ברמ"א (או"ח סתקכ"ז ס"כ) ושו"ע רבינו הזקן (שם ס"ל. סתקצ"ז ס"ד - וראה אלי' רבה (סתקצ"ז סק"ד) החילוקי דיעות בזה) שהמתענה אסור לעשות מלאכת או"נ ביו"ט - אבל לא כתבו אם זה מה"ת או מדרבנן. וראה מחצת"ש (סי' תקכ"ז שם). וראה צל"ח ביצה (יב, א) על תוד"ה הג' רש"י (כו') שכתב דאסור במלאכת או"נ מדאורייתא.

(5) שמו"ט א, יד.

(6) יחזקאל לו, ט.

(7) להעיר ג"כ משטמ"ק כתובות (ז, א) ד"ה וזה שכתב: כל שם שחטיטה חזא היא וכיון שהותרה שחטיטה לצורך או"נ הרי לא היתה שחטיטה בכלל לא תעשה כל מלאכה ומעתה כל שחטיטה מותרת.

(8) ראה ג"כ צפע"נ על הרמב"ם הל' שבת פ"ב הט"ז ד"ה שמע שטבע. וראה בארוכה בהמועדים בהלכה עמוד ה' ואילך.

ושביעי של פסח וחג השבועות כו' הן הנקראים ימים טובים וכל העושה מלאכת עבודה בא' מהן הרי זה לוקה מה"ת שנא' "כל מלאכת עבודה לא תעשו גו" ומהו מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה נעשית באוכל או משקה כו' אבל כל מלאכה הנעשית באוכל או במשקה כו' נקראין כל מלאכות אלו כו' מלאכת אוכל נפש שהתורה התירה לעשותה לצורך אכילת יו"ט שנאמר "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

והנה מדברי אדמוה"ז בתחלתם "ומהו מלאכת עבודה, כל מלאכה שאינה נעשית באוכל או משקה" משמע (כסברת הרמב"ן), ד"מלאכת עבודה" פי' מלאכה שאינה לצורך או"נ, ולכן מלאכת או"נ מותרת מעיקרא. אמנם ממ"ש בהמשך דבריו "שהתורה התירה לעשותה לצורך אכילת יו"ט" משמע שגם מלאכות אלו הן בכלל מלאכות האסורות ביו"ט אלא שהתורה התירן (בפסוק דידן) לצורך אכילת יו"ט - והיינו שצורך או"נ הוא הטעם להתיר מלאכות אלו, האסורות מצ"ע - ועפ"ז לכאורה סתרי דבריו אהדדי?

מעמיד שיטת רש"י ותוס' בזה

ד. והנה בפירושו דעת ב"ה "מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך", פליגי רש"י¹⁶ ותוס'¹⁷: רש"י מפרש שהותרה המלאכה גם אם

אלא במי שאוכל ביו"ט; אבל המתענה ביו"ט, מכיון שאין לו צורך אכילה במלאכות אלו נשאר לגבי' האיסור שבהן. משא"כ להסברא שמעולם לא נאמרו מלאכות או"נ ביו"ט - גם המתענה מתר לעשות מלאכות אלו.

ולכאורה י"ל דפליגי בזה ב"ש וב"ה במס' ביצה¹²: ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן כו' לרה"ר וב"ה מתירין, ומפרש בגמרא דפליגי אי אמרינן "מתוך שהותרה לצורך (או"נ) הותרה (נמי) שלא לצורך".

בפשטות יש לפרש, דב"ה סברי דב"אך אשר יאכל לכל נפש" הופקעו מלאכות או"נ מגדר איסור מעיקרא, ולכן מותרות הן גם כשאינן לצורך או"נ¹³; וב"ש סברי, ד"אשר יאכל לכל נפש" הוא טעם להתיר מלאכות אלו, ובמילא לא התירתן תורה אלא כשעשייתן היא לצורך או"נ - וכשאינן לצורך או"נ הרי הן באיסורן¹⁴.

מקשה בדברי רבנו הזקן בשולחן

ג. אדמוה"ז בשלחנו¹⁵ כותב: ראשון

(12) ביצה יב, א.

(13) ראה בארוכה לקמן ס"ד וס"ה. וראה שו"ת עמודי אור חאו"ח סי' כט אות ב' שזהו ג"כ המחלוקת בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב. ביצה פ"א ה"ג) גבי מבשל בבילה ביו"ט. וראה צפע"נ (שם) באר"א.

(14) ועפ"י"ז יש לבאר דיוק לשון המשנה (ביצה לו, ב. מגילה ז, ב) "אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד" - ד"בלבד" בא למעט בהחילוק וההיתר דמלאכת או"נ - דאינו אלא כשיש בפועל "אוכל נפש", אבל המלאכות כשלעצמן הן בגדר מלאכות (אסורות), ובוה דומין שבת ויו"ט גם במלאכות אלו - ראה בגמרא (ביצה לו, א ועוד) דאוקמא למתני' אליבא דב"ש.

(15) סי' תצה ס"א-ב.

(16) ביצה יב, א ד"ה אלא מדלא אפליג.

(17) ביצה שם ד"ה ה"ג. כתובות ז, א ד"ה מתוך. וכ"ה דעת כמה ראשונים בשטמ"ק כתובות (שם) וביצה (שם). וראה ב"י סתק"י"ח (ד"ה כל הוצאה). וכ"כ הפר"ח סתצ"ה בדעת הרמב"ם.

בתי' קושיות הראשונים על רש"י ראה שטמ"ק כתובות

שזהו טעם ההיתר כנ"ל; ועכצ"ל כי גם לדעת התוס' סברי ב"ה שמלאכות או"נ הן מלאכות מותרות²¹ - ולפי"ז אי"מ]

מכיון שמלכתחילה לא נכללו מלאכות אלו בכלל האיסור, צ"ל מותרות גם כשאין לצורך היום כלל?

בהסבר מחלוקת זו דרש"י ותוס' י"ל: נתבאר לעיל בשם הרמב"ן שמלאכות או"נ אינן "מלאכות עבודה" אלא "מלאכות הנאה" ואינן נכללות בהאיסור ד"כל מלאכת

ולכן, אף את"ל בדעת התוס' שס"ל או"נ הוי טעם, דמ"מ מותר גם כשיש צורך היום קצת כי ה"טעם" הוא משום שמחת יו"ט (ראה שאג"א סק"ב), ולכן הותרה (לא רק הנאה של או"נ ממש, אלא) גם שאר כל צרכי היום (וראה המועדים בהלכה ע' 1) - אינו מספיק לבאר הר"ח והרמב"ן, כנ"ל. (21) ראה פרמ"ג פתיחה להל' יו"ט (פ"א סוף אות ו) שהביא "כדמות ראי" (מתוס' ביצה יב, א ד"ה השוחט) שסוברים כהר"מ ז"ל ד"מלאכת עבודה" אין בכלל (זה מלאכת) או"נ לצורך היום".

וראה גם בשמחת יו"ט (להרא"ל צונץ על התוס' שם) שכתב לתרץ קושית התוס' [אהא דמוקי בגמרא דין השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה אליבא דב"ש דלית להו מתוך - דלכאורה גם לבי"ה לוקה דהרי ס"ל דנדרים ונדרות אינן קריבין ביו"ט] וז"ל:

"ל בפשטות דודאי אי אמרינן מתוך דליכא איסורא כלל רק מכח גזירת הכתוב לכם ולא לגבוה ליכא רק לאו הבא מכלל עשה וליכא מלקות, אבל לב"ש דלית להו מתוך כו', ממילא הלאו הוא כמו בכל מלאכה שאינה לצורך או"נ. ומסיים "ואפשר להעמיד זה בכוננת התוס' בתירוץ".

בצפ"ע ציין לתוס' סנהדרין (סג, א ד"ה על) שכתבו שם: והא דאמרינן כו' דמבשל גיד הנשה ביו"ט לוקה כו' לא חשבינן להו לאו שבכללות דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו כו', דהתם מפרש טפי דכתיב עבודה דמתמע כל מלאכה שהיא עבודה

- אבל אין משם ראי' דפליגי על הרמב"ן, כי הדין ד"מבשל גיה"נ לוקה" מוקי לה ביצה (יב, ב) כב"ש דס"ל דלא אמרינן מתוך, ואו"נ הוי טעם ולא נמעט מ"מלאכת עבודה", וככפנים.

אינה לצורך כלל - היינו שמדאורייתא מותרת המלאכה לגמרי, ורק מדרבנן צ"ל צורך קצת. והתוס' סברי דההיתר "שלא לצורך" היינו שאין בה צורך או"נ אבל צ"ל צורך היום קצת - והיינו שגם מדאורייתא לא הותרה המלאכה לגמרי, ואינה מותרת אא"כ יש בה צורך היום קצת¹⁸.

והנה עפ"י המבואר לעיל (ס"ב) - דב"ה סברי דמלאכות או"נ לא נכללו מלכתחילה בכלל האיסור - מובנת היטב סברת רש"י¹⁹ דמותרות מדאורייתא גם אם אין לצורך כלל. אמנם לדעת התוס' צלה"ב:

[דהרי לכאורה אאפ"ל דהתוס' פליגי על רש"י וסברי בדעת ב"ה שצורך או"נ הוא טעם להתיר מלאכות אלו - דא"כ לא מהני מה שיש צורך היום קצת²⁰, אם לא לצורך או"נ ממש,

וביצה (שם). מג"ש ביצה (על התוס' שם). פרי"ח (שם). שעה"מ הל' יו"ט פ"א. אמרי בינה דיני יו"ט (שם). ועוד. (18) בשו"ע רבינו הזקן סתצ"ה ס"ג כתב: "מתוך שהתירה התורה כו' ובלבד שיהא בהן קצת צורך יו"ט" - אבל לא כתב אם זה מדאורייתא או מדרבנן. (19) ראה מג"ש (שם - וראה לקמן הערה 28). אמרי בינה דיני יו"ט (שם). ועוד.

ומ"ש רש"י (שם) "כיון דהותרה לצורך הותרה מה"ת לגמרי", היינו, שהתורה הוציאה מלאכת או"נ מכלל מלאכות האסורות לגמרי. ומ"ש בתחילת הדיבור ד"לכו"ש יע הוצאה ליו"ט אלא כו' - היינו, שהוא בגדר מלאכה (ולא נתמעטה מן הכתוב "ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת" - ראה גמרא שם), אבל לא מלאכה אסורה - ונפ"מ אם יש מקום לגזירה "במידי דהוי טרחא דלא צריך" (כהמשך דברי רש"י. וראה שטמ"ק ביצה שם; כשנעשות באופן דעבודת עבד - ראה לעיל הערה 9.

(20) וגם: הרי הרמב"ן והר"ח (דס"ל כהרמב"ן - כנ"ל הערה 3) ס"ל דאו"נ הוי סימן, וס"ל ג"כ שצריך שיהא צורך היום קצת (ראה רמב"ן שבת קכד, ב ד"ה וכו' מתירין. ר"ח הובא בתוס' ביצה שם). וראה גם הערה הבאה בדעת התוס'.

לעבודה לא תעשו" - ולרש"י הפי' דסברא זו

דמלאכות דלצורך או"נ הן בעצמם סוג מיוחד שמהותן "מלאכת הנאה", היינו שאינן זקוקות לכוונת האדם בעשיית המלאכות בכדי להפכן ל"מלאכת הנאה", ולכן אין הפרש בין עשיית מלאכות אלו לתכלית וצורך של הנאה ותענוג לעשייתן שלא לשם תכלית וצורך זה או אחר²², דמכיון שהמלאכה מהותה "מלאכת הנאה" הרי לא נכנסה מלכתחילה בכלל "מלאכת עבודה לא תעשו" - ולכן מותר לעשותן בכל אופן, גם אם אינן לצורך היום כלל.

בסגנון אחר קצת:
רש"י סובר²⁶ דב"אך אשר יאכל לכל נפש . . יעשה לכם" הגדירה התורה מלאכות אלו כסוג בפ"ע ("מלאכת הנאה") מצד עצמם וגוף פעולתן.

ותוס' סברי דב"אך אשר יאכל . . יעשה לכם" הגדירה התורה מלאכות אלו לפי מטרותם וכוונת עשייתן - שכשנעשות לצורך הנאת האדם הרי הן "מלאכות הנאה" ומלכתחילה לא נכללו בכלל "מלאכת עבודה".

ועפ"ז י"ל דגם התוס' ס"ל בדעת ב"ה דאו"נ הוא סימן וגדר של סוג המלאכות שאינן נכללות מלכתחילה באיסור "מלאכת עבודה" [ועפ"ז יוקשה עוד יותר בדברי רבינו הזקן כנ"ל ס"ג].

ודעת התוס': גם מלאכות או"נ אינן שונות במהותן משאר המלאכות, אלא - באם נעשות לצורך הנאת האדם ביו"ט (צורך או"נ, או צורך אחר שהוא להנאת היום) אז אינן²³ בכלל האיסור ד"מלאכת עבודה". אבל כשאין לצורך היום, הרי הן בגדר "מלאכות עבודה"²⁴ האסורות ביו"ט - ולכן²⁵ סברי תוס' שצריך

מבאר שיטת התוס' באופן אחר

ה. אולם אפשר לבאר בסברת התוס' דגם

(22) אבל העושה מלאכה לצורך מחר י"ל שאי"ז "מלאכת הנאה" שהרי נעשית לשם עבודה שלא לשם הנאה (ראה שטמ"ק כתובות שם ד"ה וזה שכתב. וראה ג"כ לעיל הערה 9).

(23) ועפ"ז יומתק מ"ש התוס' (ביצה יב, ב ד"ה הכא נמי - בדעת ר"י דמבשל גיד אינו לוקה משום הבערה מטעם מתוך), ואף שאסור לו לאכול, אבל "כיון שהי' בדעתו של זה לאכול, היינו צורך יו"ט" [וראה במפרשים (מג"ש שם ועוד) שכתבו שזהו שדחקו לרש"י לומר דכשלא לצורך כלל מותר משום מתוך], ולפי המבואר בפנים מובן, דמכיון שעושה לצורך אכילה ה"ז מלאכת הנאה שמלכתחילה לא נאסרה.

(24) ראה אמרי בינה שם ד"ה ונראה, ובר"ה וראיתי. וראה ג"כ פרמ"ג (שם אות ד): "וכן מיו"ט לחול אפשר כה"ג לוקה כו' י"ל דאוכל נפש לצורך היום אין בכלל הלאו דעבודה, משא"כ לצורך כלבים וכדומה אלו אין ראוי לאדם, הוה בכלל מלאכת עבודה".

(25) וכן מוכרח לומר ברעת הרמב"ן (ראה לעיל הערה 20). ואולי י"ל שכ"ה גם דעת החינוך (שם) שכתב: שאמרו ז"ל כו' כל דבר הצריך לאדם לבר ביום בין שהוא דבר מצוה

כו' ובין שאינו דבר מצוה אלא צרכי הגוף לבר ביום כו' כל דברים אלו מותרין ובכלל היתר דאוכל נפש נינהו.

ובמנ"ח (ס"ק ה) הקשה: דברי הרהמ"ח צע"ג נדראה מדבריו דהא דמותר להוציא ס"ת וכדומה הוא מטעם כיון דצריך לו הוי כאו"נ כו' ובש"ס מבואר דהוצאה לכו"ע מתוך שהותרה לצורך כו' (וראה חמדת ישראל (פלאצקי) קונטרס נר מצוה אות פה שכתב שדעת החינוך הוא כדעת היראים עמוד זמנים מצוה קיג שפ' דפליגי ב"ש וב"ה אם יאכל לכל נפש הוא רק אכילה או כולל הנאת הגוף כולם עיי"ש. וכ"כ בס' תועפות ראם על היראים (השלם, נדפס מכת"י סי' דש אות ח"י).

אבל י"ל דס"ל (וראה לעיל הערה 3) כמבואר בפנים בדעת התוס'. ומ"ש "ובכלל היתר דאו"נ נינהו" י"ל דכוונתו כמבואר בפנים, שמכיון שהיתר דאו"נ נלמד ממלאכת עבודה, לכן המלאכות שיש בהן צורך (ואינן "מלאכת עבודה") נכללות ג"כ בהיתר זה.

(26) ראה מג"ש הובא לקמן הערה 28.

איזה צורך של או"נ ה"ה מותרת לגמרי³² גם אם חלקה ואפילו רובה אינם לצורך זה.

ובזה יש להסביר גם שיטת ב"ה שהתירה התורה מלאכות אל³³ גם לשאר צרכי הנאה.

והביאור: מלאכות אלו (שהותרו) אף אם עושין אותן לשאר צרכי הנאת האדם ולא לצורך או"נ יש בהן צד השווה למלאכות דצורך או"נ - שכולן צורך האדם - ולכן נחשב צורך זה דשאר הנאות האדם עכ"פ כ"מקצת" לגבי הצורך דאו"נ, ומכיון דחזינן שהמלאכות לצורך או"נ הותרו גם אם רק קצת הוא לצורך או"נ - כמו"כ די לן בהצורך דשאר הנאות שהוא "מקצת" (באיכות) דצורך או"נ.

וזהו פי' דברי ב"ה: "מתוך שהותרה לצורך כו" - מכיון שלצורך או"נ הותרה המלאכה, היתר בעצם המלאכה - הותרה שלא לצורך, לכל שאר ה"לא צורך" שמחוץ לה"צורך קצת"; בין שהוא מקצת מהצורך דאו"נ ממש, בין שהוא צורך אשר יש בו צד השווה, "מקצת" (בתוכן, איכות) מהצורך דאו"נ.

ולכן סברי התוס' בדעת ב"ה דהותרו רק באופן שיש צורך קצת של היום³⁴.

ב"ה סברי דאו"נ הוי טעם להתיר מלאכות אלו האסורות מצ"ע²⁷, - אלא שבאופן ההיתר ס"ל לב"ה²⁸ שאין הכוונה שלצורך או"נ נדחה²⁹ האיסור במלאכות אלו (- היינו שחשיבותו של צורך זה דוחה איסור עשיית מלאכה ביו"ט, ולכן אינן מותרות אא"כ צרכן הוא רק לאוכל נפש), אלא שמצד הצורך הותרו המלאכות לגמרי; ולכן גם אינו צריך לצמצם במלאכת או"נ שתהא כולה כדי צורך³⁰ אכילת היום, וכמו"כ מותר³¹ לשחוט בהמה גם אם אינו צריך אלא לכזית מבשרה, דמכיון שיש במלאכה זו

(27) ראה לעיל הערה 21. אבל גם כמבואר כאן מובנים

דברי התוס'.

(28) ולהעיר ממ"ש המג"ש (בדעת רש"י, שם ד"ה ועוד): דה"פ דאך אשר יאכל לכל נפש כגון הבערה ובישול וכיו"ב הוא מותר כו', סברי כיון דנקט קרא המלאכה ולא כתב אך אוכל נפש יעשה לכם, ש"מ שכוונת התורה להתיר המלאכה לגמרי כו'. וכתב עוד שם: ואפ"ל (אבל אי"ז דעת רש"י) דמ"מ כיון דתלתה התורה באוכל נפש בעינן שיהא צורך קצת דומיא דאוכל נפש שהוא צורך היום.

[אמנם דעת רש"י דס"ל דלא בעינן צורך כלל, כבר נתבאר לעיל בפנים די"ל דלדידי' לא נאסרו כלל (כדעת הרמב"ן), ויל"פ כן גם בלי' המג"ש (בדעת רש"י) "ש"מ שכוונת התורה להתיר המלאכה לגמרי כו", דהיינו שהוציאנו מכלל האיסור לגמרי. ולהעיר ג"כ משטמ"ק ביצה (שם): "כי אסר רחמנא הוצאה בשבת אף יו"ט הי' בכלל. אלא שחזר והוציאנו מן האיסור כשהתירה כו' (ולכן) אפילו שלא לצורך כלל שריא מדאורייתא כו' ואפ"ה כיון שההוצאה חשובה מלאכה ביו"ט דאצטריך רחמנא להתירה דין הוא שיגזרו בה חכמים במידי . . דלא צריך". וראה ג"כ לעיל הערה 19].

(29) וראה ג"כ שו"ע אדמוה"ז סתק"י בקו"א סוסק"ב: דודאי מלאכת או"נ הותרה לגמרי ביו"ט . . וא"י יו"ט דחוי אצל מלאכת או"נ . . יו"ט הותרה לגמרי לצורך אכילה.

(30) ביצה י, א. רמב"ם הל' יו"ט פ"א ה"י. שו"ע אר"ח שם וסי' תקי"ב סי"א וס"ג.

(31) ביצה כה, א. רמב"ם הל' יו"ט פ"א ה"י. שו"ע או"ח סתק"ג סי"א.

(32) ראה לעיל הערה 23. ועפ"י המבואר כאן בפנים י"ל ג"כ דמכיון שעושה זה לצורך אכילה ה"ז מה שהותר ואינה נחשבת מלאכה בעת עשייתה. וראה צפ"ע הל' שבת ושם.

(33) ולהעיר ג"כ ממ"ש בשו"ת ארו"ו סתשנ"ד (הובא בתו"ש בא מילואים סל"ח): מה סבא לומר מתוך כו' מאין יסוד ומאין רגלים לדבר מילתא בלא טעמא, ונ"ל ליתן טעם לדבר מתוך שהותרה לצורך והוקלש הלאיסור הוקלש נמי דאפי" שלא לצורך אין לוקה עליו כו'.

(34) ועפ"י דגם לב"ה הוי "טעם" יומתק מ"ש סתמא דגמרא שבת ס, ב: יו"ט ושבת כו' הדידי ניהו דתנן כו' (וראה תוס' שם ד"ה אין בין) - וראה לעיל הערה 14.

והביאור: איסור עשיית מלאכה ביו"ט נזכר לראשונה בפרשתנו, ולכן דייק הכתוב (ולא כתב "כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם" שמשמעותו שמלאכת או"נ - "מלאכת הנאה" מלכתחילה לא נאסרו - אלא) "כל מלאכה (סתם) לא יעשה בהם" ומלמדנו שכל המלאכות אסורות הן ביו"ט, ומוסיף³⁸ "אך אשר יאכל... יעשה לכם" שעי"ז מובן שהמלאכות אלו הותרן התורה - מטעם שהן לצורך אכילת האדם - ובפ' אמור (וכו') מקצר ונאמר "כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם", מכיון שאין מקום לטעות עי"ז ש"מלאכות או"נ" לא נאסרו מעיקרא (וכפי" הרמב"ן), שהרי כבר נתבאר בפעם הראשונה שהוזהרו על איסור עשיית מלאכה ביו"ט שגם מלאכות אלו אסורות מצ"ע³⁹ (והותרו מטעם שהן לצורך או"נ).

והנה בשו"ע מביא איסור עשיית מלאכה בכל החגים, ולכן מביא הכתוב שבכל החגים "וכל העושה מלאכת עבודה... הרי"ז לוקה". שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו" ומוסיף לבאר ומהו מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה נעשית באוכל או משקה וכו' - היינו בפסוק זה אין המדובר אלא בנוגע למלאכת עבודה, ולא נתפרש דין מלאכת או"נ, ואח"כ ממשיך לבאר

ולעיר מלשון הרמב"ם בסה"צ מצוה שכח: כמו שכתוב בא' מהם אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וה"ה לשאר יו"ט. - והוא דלא כמ"ש המ"מ שבהערה 3 - ראה חמדת ישראל שם.

39) ויתירה מזו - ראה ח' חת"ס (ביצה יב, א ד"ה ואמנם): דבפ' לא כתיב מלאכת עבודה אלא אשר יאכל לכל נפש דמשמע דבעי עכ"פ צורך או"נ קצת, והיינו משום דלא שרי' מטעם מתוך בלא צורך קצת כו משו"ה כתיב אך אשר יאכל לכל נפש (ולא כ' מלאכת עבודה, כי זהו ללמד) דבעי דוקא צורך נפש במקצת מיהת.

מבאר דברי רבינו הזקן, דקאי בשיטת התוס'

1. והנה עפ"י הנ"ל - די"ל דגם ב"ה סברי ד"אך אשר יאכל... יעשה לכם" הוא טעם להתיר מלאכות אלו - י"ל דאדמוה"ז ס"ל כן³⁵, ויתבאר היטב דבריו בשלחנו - ובהקדים:

לכאורה אי"מ³⁶ מדוע שינה הכתוב בפרשתנו לכתוב "כל מלאכה לא יעשה בהם" ובמילא צריך לפרש היתר עשיית מלאכת או"נ - הרי הו"ל לכתוב (כבשאר החגים) "כל מלאכת עבודה וגו'" ובמילא מובן שמלאכות או"נ שהן "מלאכת הנאה" מלכתחילה לא נכללו בהאיסור³⁷?

35) ועפ"י המבואר בפנים יומתק לשון רבינו הזקן בשולחנו (סתצ"ה ס"ג): "שכל מלאכות או"נ מתוך שהתירה התורה לעשותן (כשוה) לצורך אכילת יו"ט (לכן) הותרו לגמרי אפי' שלא לצורך אכילת יו"ט".

ועפ"י הנ"ל י"ל דמה שמסיים "ובלבד שיהא בהן קצת צורך יו"ט", זהו מדאורייתא, כפנים ברעת התוס'. ועפ"י מדוייק ג"כ לשון רבינו הזקן בסי' תקיא ס"ו: ואעפ"י שהבערה הותרה אפילו שלא לצורך אכילה מ"מ לא הותרה א"כ יש בה צורך יו"ט. דמלשון "לא הותרה" משמע שזה מדאורייתא. וראה פר"ח סתצ"ה אות א ד"ה ולכן נ"ל.

36) ראה ג"כ לקו"ט צו ד"ה ששת ימים (הב' טו, ב).
37) ועד"ז קשה לפמ"ש הרמב"ן בהמשך דבריו, ד"ממלאכת עבודה" הי' אפשר לומר שאו"נ בטורח אסור, וקרא דאך אשר יאכל גו' משמיענו דכל או"נ מותר - דהו"ל ג"כ בפי' בא' "כל מלאכת עבודה לא תעשו" (כי ל"ל לשנות מכל שאר היו"ט - כשדין כולם שווה), ולהמשיך "אך אשר יאכל" להשמיענו דאו"נ מותר גם בטורח?

38) וראה ג"כ טור סתצ"ה: "כל מלאכה כו' אסורה ביו"ט חוץ ממלאכת או"נ דכתיב אך אשר יאכל גו' ותנן אין בין יו"ט לשבת כו'".

(* ואפשר ללמוד מזה דשאר מלאכות גם הקלות אסורין - ראה רמב"ן שם - במדת אם אינו ענין לקשות שנאמר באמור, תנהו לשאר מלאכות גם הקלות.

יו"ט הו"ע עיקרי בהמועדים וכמו שנאמר⁴⁰
 "מועדים לשמחה".

והנה ידוע דהארת המועדים מאירה בכ"י⁴¹.
 ועפ"י הנ"ל דהשמחה הו"ע עיקרי ביו"ט, מובן
 שגם שמחת יו"ט צריך האדם להרגישה בכל
 השנה.

והיינו, דנוסף על שמחת האדם בעת קיום
 המצוה⁴² - "שמחה של מצוה", פועלת הארת
 המועדים שירגיש שמחה זו במשך כל היום.

דין מלאכת או"נ ומקורו "אבל כל מלאכה
 הנעשית באוכל . . נקראין . . מלאכות או"נ
 שהתורה התירה לעשותה . . שנאמר "אך אשר
 יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (דאמרו
 "אך" - משמע דממעטה ומוציאה (מכלל
 איסור) - "התירה").

f. וההוראה בעבודת ה':

מזה שהתורה התירה מלאכות האסורות
 ביו"ט לצורך אכילת יו"ט נראה עד כמה שמחת

41) לקו"ת ברכה צח, ב. ספה"ש תש"ג ע' 75 ואילך.

42) ראה רמב"ם סוף הל' לולב. לקו"ש ח"א ע' 228
 ואילך.

40) נוסח התפלה דשלש רגלים. וראה לקו"ת צו (שם)
 דרושים לשמע"צ פח, ד. ועוד.

פנינים

"כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בנבולך"

(פרשתנו י, א-ד)

"ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה" "והתרה בו"

(רש"י)

הנה, משמעות הכתובים היא שהעונש ד"הנני מביא מחר ארבה" הוא תוצאה מכך שעכשיו "מאן אתה לשלח את עמי" (כמוכח מפרש"י "והתרה בו").

והנה, הרמב"ם (הל' תשובה פ"ו ה"ג) מסביר הכתוב "ואני אחזק את לב פרעה" ש"אפשר שחטא אדם חטא גדול . . . עד שיתן הדין . . . שיהיה הפרעון מזה החוטא . . . שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה". ובנוגע לפרעה "לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל . . . נתן הדין למנוע התשובה ממנו . . . לפיכך חזק הקב"ה את לבו".

ויש לעיין בזה, דהרמב"ם (שם ה"ד) כתב "אילו הא-ל היה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע . . . איזה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק" ולפ"ז צ"ע איך יתכן שענשו את פרעה על ש"מאן לשלח את עמי" לאחר שכבר נגזר עליו שלא ישלח את ישראל?

וי"ל שזהו ע"ד הדין (ב"מ מב, א) ד"תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב", היינו, דהגם שהנזק (מה שפרעה לא רצה לשלח את ישראל) הוא תוצאה מהאונס ("ויחזק ה' את לב פרעה") אעפ"כ מכיון שהאונס הוא מחמת הפשיעה ("הרע לישראל"), נענש גם על האונס.

וגם להמ"ד שפוטר ב"תחלתו בפשיעה וסופו באונס", לא יוקשה עליו ממה שנפרע מפרעה [דלכאורה המחלוקת ב"תחלתו בפשיעה וסופו באונס" היא גם במקרה שמעשה האונס בא מחמת הפשיעה (כבנדוד), והיכא שהאונס בא שלא מחמת הפשיעה כ"ע ס"ל דפטור (תוס' ב"מ מב, סע"א. רמב"ם הל' שיכרות פ"ג ה"י)], דשאני בנדוד"ד שהאונס גופא (מה שנשלל ממנו הבחירה) הוא מחמת פשיעותו (ולא רק שהפשיעה גרם המעשה של האונס (שפרעה לא ישלח את בני

אלא שהפשיעה גרם האונס גופא (שלא יוכל לעשות תשובה)) והרי זה בדוגמת הזורק חץ שאף שלאחרי שיצא החץ מידו אין בידו להחזירו, אין שייך לפוטרו מטעם אונס, מכיוון שהוא עצמו גרם האונס, אלא "בשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל" (נ"י ב"ק י, א בדפי הרי"ף. ע"ש). ועצ"ע].

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ו עמ' 64 הערה 43)

"עד מתי מאנת לענות מפני שלח עמי ויעבדוני"

(בא י, ג)

הנה, כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ד) "אילו היה הא-ל גוזר על האדם להיות צדיק או רשע . . . היאך היה מצוה לנו ע"י הנביאים עשה כך ואל תעשה כך . . . והוא מתחלת בריתו כבר נגזר עליו . . . ומה מקום היה לכל התורה כולה". ועפ"ו צריך עיון, דמכיוון שכבר נגזר על פרעה לא לשלוח את בני"מ מצרים, איך שייך שהקב"ה יצוה אותו "שלח עמי ויעבדוני" [והרי הביאור שבפ"ו שם "כדי להודיע וכו'" מתרץ רק "למה היה שולח לו כו'" אבל אינו מתרץ עדיין איך צוה לפרעה שלח עמי ויעבדוני]].

וי"ל בזה ובהקדים מ"ש בספר התניא (פכ"ה ובאגרת התושבה פ"א) שגם אלו שעליהם נאמר "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" "אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה - מקבלים תשובתו" וזה שכתוב "אין מספיקין" פירושו שלא מסייעים אותו (וגם מקשים עליו, כמובן מכך שצ"ל "דחק"), אבל אין הוא מוכרח שלא לעשות תשובה, אלא עדיין יש לו הבחירה לדחוק ולעשות תשובה.

ועפ"ו מובן בנדוד, דגם לאחרי ש"ויחזק ה' את לב פרעה" ו"אני הכבדתי את לבו" היה לפרעה בחירה להתחזק ולעשות תשובה, ושייך שפיר ציווי לפרעה "שלח עמי".

ועפ"ו מתורצת גם השאלה דלעיל, איך שייך להעניש את פרעה על דבר שלא היה לו עליו בחירה, כי באמת היה לו בחירה להתחזק לשוב לה'.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ו עמ' 65-64)

"לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים"

(בא י, יא)

ביאור הכתוב בפשטות הוא, שמשה טען שנלך ממצרים "בנערינו ובזקנינו כו' בבנינו ובבנותינו", וע"כ ענה פרעה שרק הגברים ילכו ולא הטרף. ונתן טעם לדבריו "כי אותה אתם מבקשים" שבקשת משה היתה "נזבחה לאלקינו" וע"ז ענה פרעה ד"אין דרך הטרף לזבוח" (רש"י).

ובזה מרומז אחד הדרכים שהיצה"ר מפתה את האדם, דלפעמים היצה"ר מתלבש בלבוש של 'למדן' ואומר להאדם אל תעשה מצווה פלונית ואין ח"ו הפשט שאתה פורק מעליך עול מלכות שמים, אלא אל תעשה את המצוה לשם שמים - בכדי שתלמד יותר תורה (וכדומה).

וזוהי טענתו של פרעה (היצה"ר) שהילדים לא ילכו ממצרים אלא רק ה"גברים" - "כי אותה אתם

מבקשים" - דכוונת פרעה היא, שאין הפשט שתתנהגו נגד רצון העליון, אלא "אתם מבקשים" - שכך זהו רצונם של ישראל, היינו, שזהו ענין גם ע"פ תורה. ולזה צריכים זהירות יתרה לדעת ולהבחין שלאמיתו של דבר אין זה אלא טענת פרעה מלך מצרים (היצה"ר).

(ע"פ שיחת כ' מנ"א ה'תשמ"ד)

**"וְגַם מִקִּנְיָנוּ יִלָּךְ עַמּוּנוּ . . . כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח . . . לְעִבּוּד אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ וְאִנְחֵנוּ
לֹא נִדְעַ מַה נִּעֲבֹד אֶת ה' עַד בּוֹאֵנוּ שְׁמָה"**

(בא י, כו)

"לֹא נִדְעַ מַה נִּעֲבֹד" - "כִּמָּה תִּכְבַּד הַעֲבֹדָה שְׁמָה יִשְׂאֵל יוֹתֵר מִמָּה שִׁישׁ בִּידֵינוּ"

(רש"י)

וצריך להבין: א) מהי התועלת בזה ש"מקננו ילך עמנו" הרי "שמא ישאל יותר ממה שיש בידנו" (ב) ישנו כלל ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן" (תנחומא נשא יא. במדבר פ"ב, ג) וכיצד יתכן ש"ישאל יותר ממה שיש בידנו" (ג) מה התועלת בבקשה זו כאשר אין ביכולת בני"ל למלאותה. וי"ל דהנה מלשון רש"י "יותר ממה שיש בידנו" משמע שהדבר ישנו אלא שאינו בידנו וצריכים להביאו ממקום אחר, דבפסוק שלפנ"ז נאמר "גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות" (וברש"י -) "לא דייק שמקננו ילך עמנו אלא גם "משלך תתן", ולפ"ז מ"ש בפסוק דידן "כי ממנו נקח" אינו קאי על "מקנינו" בלבד, כי אם על כללות הסוג דמקנה כולל המקנה של פרעה - "משלך תתן" (וכפי שהיה בפועל שלקחו גם מהמקנה של פרעה (ראה פרשתנו יב, לב ובפרש"י)).

ופירוש הכתוב הוא "כי ממנו (מהמקנה) נקח" (כנ"ל), שנקח כל המקנה שיש ביכולתנו לקחת - הן "מקנינו" והן המקנה של פרעה. והצורך בכל זה הוא משום ש"לא נדע מה נעבוד את ה'" "כמה תכבד העבודה שמה ישאל יותר ממה שיש בידנו" (מ"מקנינו"), ולכן לא מספיק (רק) "מקנינו ילך עמנו" וצריכים ש"גם אתה תיתן כו'". ועפ"ז מתורצות שפיר השאלות דלעיל: א) באמת לקחו יותר ממה ש"בידינו" (ב-ג) דהיה זה "לפי כחן" לקחת גם את צאן פרעה עמם.

(ע"פ שיחת ש"פ בא ה'תשמ"ו)